સુપ્રભાતમ્

સુરેશ પ્રા. ભટ્ટ
ફોન : ૨૩૨૨૬૨૫૧

અબજોનાં આભૂષણની ભવાઇ થઇ ગઇ!
અને સેંકડો સાડીઓની તવાઇ થઇ ગઇ!
છવાઇ ગઇ ખાયકી લલિતા વિજય પર -
ચવાઇ આબરૂ વિશ્વમાં નવાઇ થઇ ગઇ..
(જય લલિતા જેલમાં)

હાઈકુ

વચન વ્યાપ,
વિસ્તર્યો વિશ્વ સ્તરે -
મોદી મેજીક!

થશે સફાઇ!
સ્વચ્છ મેદાનો પર -
કેમેરા સામે..

ચિંતન

અદ્રોહઃ સર્વ ભૂતેષુ કર્મણા મનસા ગિરા । અનુગ્રહશ્ચ દાનં ચ શીલેમત ઢિ દુર્બુધાઃ ॥

મન-વચન-કર્મથી બધાં પ્રાણીઓ પૃથ્વી પરના બધા જીવોનો અદ્રોહ- એટલે કે કોઇનું કંઇ બગાડવું-નૂકશાન-ખરાબ કરવું કે ઇચ્છવું નહીં. દ્રોહ વિરોધ ન કરવો. સર્વને-પ્રાણી માત્રને પ્રેમ કરવો. તેમના પ્રત્યે અનુરાગ સેવવો. અને સર્વને જરૂરિયાત મંદ લોકોને સહાય-મદદ, દાન-પુણ્ય કરવાં - આ જાતના વર્તનને જ બૌદ્ધિકો 'સદ્ ચારિત્ર્ય' કહે છે.

સદાચાર-સદ્ચારિત્ર્યની સરળ વ્યાખ્યા છે કે મન-વચન-કર્મથી કોઇનું બૂરું ન ઇચ્છવું આપણાથી શક્ય હોય એટલી લોકસેવા દાન-પુણ્ય કરવા અને સર્વને પ્રેમ આપવો.

તુલસીદાસજી એ કહ્યું છે સિયારામ મય જગજાની કરૂંઉ પ્રણામ - ધર્મના લોકોને ચાહો - તેમનો દ્રોહ ન કરવો.

સંત-સજ્જનની દૃષ્ટિએ સૌ સરખાં છે આ ને જ 'ચારિત્ર્ય' કહેવાય.

સુવિચાર

- લગેગી એક દીન, ઉનકે ગરૂર કો ઠોકર, જમીન પર જો કદમ દેખકર નહીં રખતે - **જનકલ્યાણ**
- અંધવિશ્વાસ એ ઇશ્વરનો તિરસ્કાર છે - **ચંદ્રકાન્ત બક્ષી**
- સદ્ભાગ્ય એક એવી વસ્તુ છે કે જે ખોવાઇ ન જાય ત્યાં સુધી માણસને એનો અહેસાસ થતો નથી - **એસ. ભટ્ટાચાર્ય**
- દુર્ભાગ્યના દિવસોમાં દૃઢ મનોબળ જ ઉપયોગી નીવડે છે - **યુરિપિડીસ**
- 'જે કાંઇ મારું છે તે તારૂં છે' સાચી મિત્રતાના પાયાનો અને સળંગ વ્યવહારનો આ મુદ્રાલેખ છે - **જનકલ્યાણ**
- પોતાની ભૂલને જે જાણી જોઇને અવગણી નાખે છે તે બીજી ભૂલને આમંત્રણ આપે છે - **રજનીશ**
- મહાનતાથી દૂર રહો, રાજાઓ કે એમના પ્રિયજનો ભોગવે છે એનાં કરતાં વધારે સુખ કદાચ ફકીરની ઝૂંપડીમાં મળી શકે છે - **બાણભટ્ટ**

- (સંકલન : દીપક વી. આસરા)

બોધ કથા

મનપા, સરકાર, કેન્દ્ર સરકાર બધી જ સંસ્થાઓ પ્રજા પર કર નાખ-નાખ કરે. મધ્યમ વર્ગ આવા કરભારથી જ ભાંગી પડે. આ બધી સંસ્થાને પુછીએ તો એમ જ કહે કે તમારી જ સુરક્ષા અને સુવિધા માટે જ અમારે કર નાખવા પડે છે..

બગદાદના રાજા હારૂન-અલ-રશીદે પ્રજા પર પચ્ચીસ ટકા નમક-વેરો નાખ્યો. પ્રજામાં હાહાકાર થઇ ગયો પણ રાજાને કોણ કહે?

એક ભિક્ષુક આમેય ભૂખે મરતો હતો એ રાજાને ફરિયાદ કરવા તૈયાર થયો. એને તો રોટલાની ફિકર હતી. જેલમાં મોકલશે તો ફાયદો જ છે એમ સમજી - બાદશાહ પાસે ગયો. કહ્યું આટલો બધો કરભાર નાખવાનું કારણ શું?!

'હું પ્રજાનો પિતા છું બાળકો અને પાલકોની રક્ષા કરવાની મારી ફરજ છે..'

ભિક્ષુક હવે- હાશ! હવે મને ઉપાય મળી ગયો. હું તો ઠીક પણ મારો કુતરો પણ બે દિવસથી ભૂખ્યો છે. હવે ઘેર જઇ એની પૂંછડી કાપી એનું માસ એને ખવડાવી દઇશ! આખરે એનાં ભલા માટે જ છે ને! ભોગવશે પીડા! આપણને શું?!

હારૂનને જ્ઞાન થયું. ગરીબ પ્રજા કરના પૈસા કાઢશે ક્યાંથી! અને નમક-વેરો રદ્દ કર્યો.

Email - sureshchandrabhatt18@gmail.com

સ્વાભિમાની જિંદગી...!! ઊધારીનો ભાર ઉતાર્યાનો આનંદ...!!

હચમચાવે છે એવી ક્ષણને શું કરૂં, ઓગળી જતાં પડછાયાને શું કરું
બચી છે સજ્જનતા આ કળિયુગમાં, તો નકામી ચિંતાઓનું શું કરું

ફોર્થ સેટર ડે એટલે ઓફિસમાં રજા. આગલા દિવસે જ કામની માથાકૂટમાં બોસનો ઠપકો સાંભળેલો એટલો આવેલી રજા એ માનસિક રાહતનું કામ કર્યું... ડબલ સિઝન હોવાની બપોરે એ.સી. ચાલુ કરીને ધીરજે જયપુરી રઝાઇ માથે ઓઢી લંબાવેલું. કામના ભારણથી રાહત અને ઠંડી હવાની લહેરે બે જ મિનિટમાં ધીરજને આંખ લાગી ગઇ...

હજી તો ઊંઘને અરધો કલાકેય નહીં થયો હોય ત્યાં 'કૌન આયા મેરે મન કે દ્વારે' ની ટ્યુનવાળી ડોરબેલ બજી ઊઠી. ધીરજની ઊંઘ આમેય સાવધ એટલે સ્વાભાવિક જ એની આંખ પહેલી ખુલી. રૂમમાં નજર કરી તો પત્ની બે બાળકો અને બાજુની જગ્યામાં શેતરંજી પાથરીને પપ્પાએ પણ લંબાવેલું હતું. બપોરના ટાઇમની ડૉરબેલ એ એમ્બ્યુલન્સના સાઇરનથી કમ બિહામણી નથી લાગતી. માથું સરખું કરતો કંટાળાના ભાવ સાથે ધીરજ જેમતેમ ઊઠીને બહાર જઇ બારણું ખોલ્યું તો સામે ઊભો હતો... સેલ્સમેન...

હવે રજાનો દિવસ, બપોરના એકથી ચારનો સમય અને એમાં ઊંઘમાંથી ઊઠીને બારણું ખુલ્યા બાદ સામે સેલ્સમેન દેખાયા બાદ કોઇ પણ વ્યક્તિનું ના છટકે તો જ નવાઇ. ધીરજ આ સોસાયટીમાં ૨૦ વર્ષથી રહેતો હતો એટલે એને ખબર હતી કે આ સમયે સેલ્સમેનને અંદર પ્રવેશવા પર પ્રતિબંધ છે. પાડોશીઓને સેલ્સમેનના નાકે બારણું અથડાય અને કાને પડઘા પડે એ હદે જોરથી બારણાં વાસતાં જોયેલાં હતા...

ધીરજમાં એના નામ પ્રમાણે ધીરજ હતી અને ઊંઘ બગડી છતાં એણે કોઇ ગુસ્સો વ્યક્ત કર્યો નહીં. અને એ કરવાનોય નહોતો. એણે જરા સેલ્સમેનને ધારીને જોઇ લીધો, બહુ મોટો નહોતો તો સાવ બાળકેય નહોતો. કદાચ ૧૮-૨૦ વર્ષનો હોવો જોઇએ.

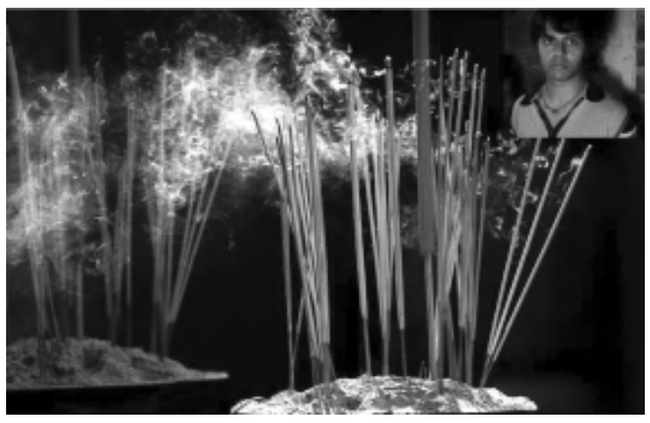

ધીરજે શાંતિથી પૂછ્યું, 'બોલ, છોકરા શું છે?'

છોકરાએ ઉત્સાહથી કીધું, 'સાહેબ અગરબત્તીના પેકેટ છે. છેક બાપુનગરથી વેચવા આવ્યો છું. બહુ સરસ સુગંધ છે. લેશો? છેલ્લા ચાર પેકેટ વધ્યા છે. વેચાઇ જશે તો મારા માલિક મને બક્ષીસ આપશે...' એના હાથમાં સળગી રહેલી અગરબત્તીમાંથી ખરેખર જ સરસ સુવાસ આવતી અને એના વાતમાં પણ નિખાલસતા ટપકતી હતી.

આમ તો આ ક્ષણે ધીરજને અગરબત્તી લેવાની કોઇ જરૂર નહોતી. પત્નીના કહેવા અનુસાર તેઓ આજે જ શોપિંગ મોલમાં માલ-સામાન લેવાં જવાના હતા. અને એ યાદીમાં અગરબત્તી પણ હતી... પણ ખબર નહીં કેમ અચાનક ધીરજે પેલા છોકરાને કહ્યું, 'આપી દે એ ચારેય પડીકાં' પેલા છોકરાને તો લોટરી લાગી ગઇ. એને જબરદસ્ત આનંદ થયો. એક ઝાટકે જ માલ ખતમ થઇ જતો હતો. એનાં ચહેરા પર ભગવાને 'તથાસ્તુ' કીધાં જેટલો આનંદ જોઇ શકાતો હતો...

એણે ચારેય પેકેટ ધીરજના હાથમાં મૂકી અને ખાલી થેલાની સાથે એના મન પરનો ભાર પણ હળવો થઇ ગયો...

ધીરજ બોલ્યો, 'કેટલાં થયા?'

છોકરાએ કીધું, '૪૦ રૂપિયા સાહેબ.'

ધીરજે સામેના ટીવી સ્ટેન્ડ પર પડેલી ૫૦ની નોટ ઉપાડી અને છોકરાને આપી.

છોકરાએ કહ્યું, 'સાહેબ છુટ્ટા નથી, અને હવે તો અગરબત્તીનું એકેય પેકેટ નથી. બધાંને છુટ્ટા આપતાં આપતાં પતી ગયા છે.'

ધીરજે કહ્યું, 'રહેવા દે કંઇ વાંધો નહીં.'

એ બોલ્યો, 'ના, ના સાહેબ ક્યાંકથી છૂટ્ટા લઇને આવું છું.'

ધીરજે કહ્યું, 'રહેવા દે, આ બપોરના સમયે કોઇ આપશે નહીં, અને નાહક કોકની ઊંઘ બગાડીશ નહીં' એમ કહેતા એણેય એગ બગાસું ખાઇ લીધું.

આમ તો ધીરજના કબાટમાં દસનું અને વીસનું નવી નોટોનું બંડલ હોય જ છે. છુટ્ટાની માથાકુટમાંથી છૂટવા એ કાયમ ઘરમાં રાખે છે. પણ અંદરના રૂમમાં જઇ કબાટ ખોલી અવાજ કરી બીજાની ઊંઘમાં ખલેલ પડે એવું ઇચ્છતો નહોતો અને એટલે ૧૦ રૂપિયા જતાં કરવા તૈયાર થયો હતો.

પેલો છોકરો જરા ડિસ્ટર્બ દેખાતો હતો. એ બોલ્યો, 'સાહેબ, બાજુમાં બેલ મારું?' ધીરજ ગભરાઇને બોલ્યો, 'ના, ના ત્યાં તો સાહસ કરતો જ નહીં.'

ધીરજે કહ્યું, 'ક્યારેક ફરી આ બાજુ આવવાનું થાય તો આપી જજે.' એટલે આમ તો એણે આ પૈસા નહીં આવે એવી અપેક્ષા સાથે જ જવાબ આપ્યો હતો. 'ઠીક છે સાહેબ, જયારે હું અહીં પાછો આવીશ ત્યારે ચોક્કસ આપી દઇશ...' છોકરો ખાલી થેલી નચાવતો નીકળી ગયો. અને ધીરજ પણ અગરબત્તીના સુવાસ સાથેના હાથનું ઓશિકું કરી ફરી આડો પડ્યો...

આ પ્રસંગને અઠવાડિયું થઇ ગયું અને અચાનક ફરી એક સાંજે બેલ વાગી. ધીરજે બારણું ખોલ્યું તો સામે પેલો જ છોકરો ઉભો હતો. તે તરત જ બોલ્યો, 'સાહેબ, લો તમારા ૧૦ રૂપિયા' ધીરજને બહુ નવાઇ લાગી. સાચ્ચે તો એ આ ૧૦ રૂપિયાની વાત ભૂલી ચૂક્યો હતો. પણ એની પ્રામાણિકતા જોઇ ધીરજને આનંદ થયો. એણે પેલા છોકરાને અંદર બોલાવ્યો. એ બોલ્યો, 'પહેલાં આ પૈસા લો.' ધીરજે ના પાડી.

છોકરો બોલ્યો, 'લો, પૈસા લેશો નહીં તો મને ગમશે નહીં.'

'ધીરજ, 'અરે... પણ...' (એ કાંઇ બોલે એ પહેલાં છોકરાએ એના હાથમાં ૧૦ની નોટ મુકી દીધી હતી)'

છોકરો - 'સાહેબ, હવે કંઇક હાશ થઇ, એટલે મારા મનથી પરથી ભાર સાવ હલકો થઇ ગયો. હસીને હવે બોલો શું કહેવું છે?'

ધીરજ - 'તને ૧૦ રૂપિયાનો ભાર લાગ્યા?'

છોકરો - 'સાહેબ, એ દિવસથી મનમાં ચાલતું હતું કે ક્યારે જઇને તમારાં પૈસા પાછા આપી દઉં.'

ધીરજ - 'અરે, ૧૦ રૂપિયા તો હતા, એ માટે આટલું ટેન્શન! આ તું જ રાખ મારા તરફથી, આટલો નાનો છતાં આટલાં સરસ વિચાર, ખરેખર ખુબ સારું લાગ્યું. રાખ આ રૂપિયા...'

છોકરો - 'ના સાહેબ, પ્રશ્ન દસ રૂપિયાનો નથી. અને બક્ષીસ તરીકે તો જરાય ન આપશો. મને ટેવ પડી જશે. દાદીએ મને સ્વાભિમાનથી જીવવાનું શિખવ્યું છે... છોકરો ઘણું બધું શિખવી જતો હતો.'

'અરે, આ ગરબડમાં તારું નામ પૂછવાનું રહી ગયું.'

'સુશીલ, નામ છે મારું.' 'સ્કૂલમાં જાય છે?' 'જી, રાતની શાળામાં જઉં છું...' 'ઘેર કોણ કોણ છે?' 'માત્ર મારા દાદી.'

'સાહેબ એક વાત કહું, : મારા જેવા સેલ્સમેનની આટલી પ્રેમથી પૂછપરછ કરનારા તમે પહેલાં જ મળ્યા છો. થેંક્યુ સાહેબ રજા લઉં છું.' અને એ જવા લાગ્યો. આજે આ છોકરો એ દિવસ કરતાંય વધુ ખુશ હતો.

આમ તો માણસને પૈસા મળે ત્યારે ખુશી મળતી હોય છે. પણ એ તો ભૌતિક આનંદ હોય છે. પણ કોઇના પૈસા પાછા કર્યા બાદનો જે આનંદ મેળવે એવો આ ધીરજે જોયેલો પ્રથમ જ છોકરો હતો. કોણ કહે છે કે મોટાઓ નાનાને શીખવે છે. આ છોકરો તો ધીરજને બધું બહુ શીખવી ગયો હતો અને એથી ટ્યુશન ફી હતી માત્ર ૪૦ રૂપિયા!!

ચૂંટલો :

લોકોને જયારે કોણ કેવી રીતે વધુ પૈસા આપે અને કેવી રીતે પૈસા પડાવવાની ફિકર હોય છે એવામાં કોઇકના બાકી રહેલા પૈસા યાદ રાખી ચૂકવીને ખુશી મેળવતાં માણસો સાચ્ચે જ સ્વાભિમાનની જિંદગી જીવે છે.

સાચું બોલો અંકલે મને માર્યો તેમાં મારું અપમાન થયું કે નહીં, હજી મારવી હોય તો બે ચાર ધોલ મારી દો પણ મને કહે તો ખરા કે મને શું કામ માર્યો?

નવાં કલેવર
- નટવર હેડાઉ

વાત આમ તો નાની અમથી હતી. પણ મોહન રડ્યો જતો હતો. બધાં તેને સમજાવી સમજાવી ને થાક્યા કે ભાઇ ક્યારેક એવું થાય. મોટા નાના ને મારે, તેમાં પોલીસ અંકલે તમે થપ્પડ લગાવી તો શું થઇ ગયું? તેમાં ક્યો મોટો પહાડ ટૂટી પડ્યો છે. મોટા છે, પાડોશી છે. સ્નેહી છે લાગણી પણ રાખે છે. ક્યારેક સારા માઠા પ્રસંગે કામ પણ આવે છે. પણ એ તો હવે રડી રડીને થાકી ગયો હતો છતાં હજુ હિબકા ભરતો હતો.

અરે ભઇ મોટા છે. ઉતાવળમાં હશે. કોઇએ તેમને ટોક્યા નહીં ને તું વચ્ચે આવી ગયો.

કેમ કે એમની ભૂલ હતી. મોટાઓએ કોઇએ કંઇ કહ્યું નહીં. મેં ટોક્યા તો મને મારવાનું? કોઇ મોટાં એમને રોકત કે ટોકન તો શું એ તેમને થપ્પડ મારી દેત? નહીં ને, તો પછી મને એટલો માર્યો કે હું બાળક છું. નાનો અને નબળો છું.' લોકો પણ જાત જાતની વાતો કરતાં હતા.

'છોકરો જીદ કરે છે. નાસમજ છે. તેને કોણ સમજાવે.'

'રોવે છે તો રોવા દો, કેટલીવાર સુધી રોશે.'

ચાલો ભાઇ ચાલો... અને ઇન્સપેક્ટર સાહેબ તમે પણ નીકળો... સવાર સવારમાં રોતલ ક્યાં મળી ગયો. રજાનો આખો દિવસ બગડી જશે.' એટલું કહેતા સાંભળીને દૂધની દુકાન પાસે ઊભેલાં લોકો વિખરાવા લાગ્યા. દૂધ ખલાસ થઇ જતાં દૂધવાળો પણ બુથ બંધ કરી ચાલ્યો ગયો. પણ એ ત્યાં રોતો રહ્યો. ટસથી મસ ન થયો. સૂરજ તપવા લાગ્યો તે પણ એ ઘેર ન પહોંચ્યો ત્યારે તેનીમાં આસપાસમાં પુછપરછ કરવા લાગી. પાડોશમાં રહેતા દત્તુ એ આખી વાત કરી. તે સાંભળી તેની માં દૂધના બુથ પાસે ગઇ તો એ ત્યાં પડેલાં બાંકડા પર ટૂંટીયું વાળીને પડ્યો હતો. મા ને જોઇને હિબકાં ભરી ભરી રડવા લાગ્યો. માં એ પણ એ જ કહ્યું જે બધાએ કહેલું.

'અરે! વડીલ છે, પિતા સમાન છે. જરા ધોલ મારી દીધી તો એમાં શું થયું? એમાં શું મોટું થઇ ગયું. હવે ચુપ થઇ જા.'

'માર્યો તો ભલે માર્યો, મોટા છે ને મારે, પણ મારી ભૂલ શું છે એ તો કહે. બાપુ ને ફેક્ટરીમાં યુનિયન વાળાઓ એ માર્યા, એ હોસ્પિટલમાં પડ્યા છે. તેમનો કંઇ વાંક હશે. પણ મને શું કામ માર્યો. મારી શું ભૂલ હતી. શું વાંક હતો?'

તું જીદ ન કર, તેં દૂધ પણ લીધું નહીં... તારા બાપુને માટે દવાખાને ટિફીન આપવા જવાનું છે કે નહીં?

'હું નહીં જાઉં, ક્યાંક નહીં જાઉં' જઇશ તો પોલીસ અંકલને ઘેર'

'બેટા જવા દે, હું એમને કહી દઇશ કે બીજી વખત બાળકો સાથે એવું ન કરે.'

'પણ મને જે બે થપ્પડ મારી દીધી તેનું શું?'

'તેનું શું થાય? હવે છાનો રે નહીં તો હું પણ તને લગાવી દઇશ. ચાલ.'

'તમે એમ લાગતું હોય તો શું કામ છોડીશ, તું પણ લગાડી દે.'

'હું કહું છું ઘેર ચાલ, દવાખાને જવું છે. લે હવે ઊભો થા.'

'હું નથી આવતો, પોલીસ અંકલને ઘરે જઇને પુછીશ કે મારો વાંક શું છે કહો.'

'ન આવવું હોય તો કંઇ નહીં, તારું તું ભોગવ' એમ કહી સાડીનો છેડો માથે ઢાંકી માં જતી રહી.

ટ્રીન... ટ્રીન... ટ્રીન... ડોર બોલ વાગતા થોડીવારમાં દરવાજો ખોલતાં આંસુ ભીના ચહેરે મોહનને ઊભેલો જોઇ જોરાવર સિંહ અચકાયા.

'અંકલ તમે મને કેમ માર્યો? મારો વાંક શું હતો. હિબકાં ભરતાં તેણે એ જ સવાલ પુછ્યો.'

'કોણે માર્યું, કોને?' મને કંઇ સવાલ પુછ્યો.

'તમે મને માર્યું? શું કામ?'

'જો હવે માર્યો તો માર્યો, ભાગ અહીંથી નહીં તો વધુ માર પડશે. ચાલ ખસ' તેમણે ધમકાવ્યો.

'મારો... હજુ વધારો મારો પણ એમ હું નહીં જાઉં, તમારે મને એ તો કહેવું જ પડશે કે મારો વાંક શું હતો.'

એ જરા જોરથી કડકાઇ પૂર્વક બોલ્યો. હવે આજુબાજુ ના ઘરની બારીઓમાંથી ચાર-પાંચ ચહેરા દેખાયા. તે જોતાં હતા કે ઓસરીમાં રોતલ ચહેરો મોહન ઊભો છે અને સામે ચિડાયેલો જોરાવરસિંહ.

'જાય છે કે પછી બીજી એક બે ખાઇશ.'

'તમારે જે કરવું હોય એ કરો, જયાં સુધી મારો વાંક શું છે તે નહીં કહો ત્યાં સુધી હું અહીં જઇશ નહીં.'

'જબરો ગમાર ઘીર છોકરો છે.' એક પાડોશીએ કહ્યું.

'જૂઓ, આને સમજાવો... જો અહીંથી નહીં જાય તો હું એને લોકઅપમાં પુરાવી દઇશ।' જોરાવરસિંહ ગુસ્સેથી બોલ્યા.

'તમારે જે કરવું હોય એ કરો, મારો વાંક શું છે. એ કહો જેથી હું એવું કંઇ ન કરું કે વડીલોએ મારા પર હાથ ઉપાડવો પડે.'

'અત્યારે તો તું એટલું કર, અહીંથી જા નહીતર તે ઘુંવાકુંવાં થયા.' ખરેખર પાડોશીઓની શરમ નડે છે. નહીંતર આને એવો પાઠ ભણાવત કે... જોરાવરસિંહે પગ પછાડ્યો. હજુ તો બે દિવસ પહેલાં જ તેમને પોલીસ ઇન્સ્પેક્ટરનું પ્રમોશન મળ્યું હતું.

'હું પાઠ ભણવા જ આવ્યો છું. તમે જ કહો લાઇન તોડે તેને રોકવામાં કંઇ પાપ છે?'

'ચાર, આ છોકરાને શું ભૂત વળગ્યું છે? કોઇ રીતે સમજતો જ નથી.' એટલું કહેતા પટેલ નીચે આવ્યા. રાવલ પણ સાથે આવ્યા. અને તેને ફોસલાવીને દિલાસો દેતાં બોલ્યા. 'બેટા, મોહન હવે બહુ થયું. હવે છોડ એ વાત અને ઘેર જા.'

'સાચું બોલો અંકલે મને માર્યો તેમાં મારું અપમાન થયું કે નહીં. હજી મારવી હોય તો બે ચાર ધોલ મારી દો પણ મને કહે તો ખરા કે મને શું કમ માર્યો?'

'કૂતરાની પુંછડી વાંકી એટલે વાંકી, ભઇ તને કહ્યું તો ખરું કે મોટા છે.'

'મોટા તો તમે સૌ છો. તમે બધા મને મારો, હું કંઇ નહીં બોલું. પણ એટલું તો કહો કે શું કામ? બસ એટલા માટે કે હું નાનો છું. નબળો છું.'

'ના... ના... એવું નથી. તેં કંઇક એવું વર્તન કર્યું હશે નહીંતર....'

(ક્રમશઃ)

ગીતાજ્ઞાન એટલે સહજ સમાધિ યોગ, ગીતા માનવમાત્રને પરમ પદની પ્રાપ્તિ કરાવી આપે છે, અંધકારમાંથી પ્રકાશ તરફ દોરી જાય તેનું નામ ગીતા

ગુલમહોર
- દિનેશ દેસાઇ

ગાંધીજયંતી અને ગીતાજ્ઞાન

ગાંધીજયંતી નિમિત્તે બાપુની વાત કરીએ. ગાંધીજીએ એક વાર કહ્યું હતું કે - જો તમારે મનની શાંતિ જોઈતી હોય તો એક વાર શાંત ચિત્તે શ્રીમદ્ ભગવદ્ ગીતાનો પાઠ કરી જુઓ. તમને અવશ્ય પરમ શાંતિનો અનુભવ થશે જ.

કવિવર રવીન્દ્રનાથ ટાગોરે તો વિશ્વશાંતિ માટે ગીતાપાઠ અને ગીતાજ્ઞાનનો અનુરોધ પણ કર્યો હતો. ગીતાજ્ઞાન એટલે સહજ સમાધિ યોગ. ગીતા માનવમાત્રને પરમ પદની પ્રાપ્તિ કરાવી આપે છે. અંધકારમાંથી પ્રકાશ તરફ દોરી જાય તેનું નામ ગીતા.

શ્રીમદ્ ભગવદ્ ગીતા ભગવાન શ્રીકૃષ્ણે કુરુક્ષેત્રના રણમેદાનમાં અર્જુનને આજથી લગભગ પાંચ હજાર વર્ષ પહેલા રવિવારના એકાદશીના દિવસે કહી સંભળાવી હતી. ભગવાને ગીતાનો ઉપદેશ લગભગ ૪૫ મિનિટમાં જ સંભળાવ્યો હતો. ભગવાન શ્રીકૃષ્ણનો અર્જુનને ગીતાજ્ઞાન આપવાનો આશય તેને પોતાનું કર્તવ્ય સમજાવવાનો અને તેને પોતાનો માર્ગ બતાવવાનો હતો. ભગવાનનો હેતુ આવનારી પેઢીને ધર્મજ્ઞાન આપવાનો પણ હતો.

ગીતામાં ૧૮ અધ્યાય અને ૭૦૦ શ્લોકનો સમાવેશ થાય છે. ભગવાન શ્રીકૃષ્ણે અર્જુનને ૫૭૪ શ્લોક કહ્યા છે. અર્જુને ભગવાન શ્રીકૃષ્ણ સમક્ષ ૮૫ શ્લોક કહ્યા છે. સંજયે ધૃતરાષ્ટ્રને સંબોધીને ૪૦ શ્લોક કહ્યા છે અને ધૃતરાષ્ટ્રે એક શ્લોક કહ્યો છે. ગીતામાં જ્ઞાન, ભક્તિ, કર્મ અને યોગ માર્ગની વિસ્તૃત સમજ આપવામાં આવી છે. આ માર્ગે ચાલનાર વ્યક્તિ અવશ્યપણે પરમપદની પ્રાપ્તિ કરે છે.

ભગવાન શ્રીકૃષ્ણએ તો માત્ર અર્જુનને જ ગીતાનો ઉપદેશ આપ્યો અને તેને જ ગીતા શ્લોકરુપે સંભળાવી હતી. પરંતુ આ જ વખતે ગીતાનો ઉપદેશ સંજયે પણ સાંભળ્યો અને સંજયે ધૃતરાષ્ટ્રને પણ સંભળાવ્યો હતો. અર્જુને સાંભળ્યા પહેલા ભગવાન સૂર્યનારાયણે ગીતાનો ઉપદેશ સાંભળ્યો હતો.

ગીતાને આપણા ઉપનિષદમાં સ્થાન મળ્યું છે. એટલે કે ઉપનિષદોમાં ગીતાની ગણના થાય છે. આથી ગીતાને ગીતોપનિષદ પણ કહે છે. ગીતા એ મહાભારતના એક અધ્યાય શાંતિપર્વનો જ એક હિસ્સો છે. ગીતાનો સાર માત્ર એટલો કે પ્રભુનું શરણ લેવું, પ્રભુના શરણે જવું. પ્રભુનું શરણ નિર્ભય બન્યા વિના મળી શકે નહી. મૃત્યુનો પણ ભય ન હોય એવી બેફિકરાઈ સાથેની એકાગ્રતાયુક્ત ભક્તિ.

ભક્તિ વિના મૃત્યુનો ભય ટળી શકે નહી અને નિર્ભય બની શકાય નહી. એક નાનકડી કથા છે. એક ગામમાં એક વેપારી રહે. તેણે પોતાના ઘરમાં એક પોપટ પાળ્યો હતો, જે બોલતો પણ હતો. વેપારના કામે વેપારીને ગામ-પરગામ જવાનું થાય. પિંજરામાં કેદ પોપટે એક વાર બહારગામ જતા માલિકને કહ્યું કે "તમે જે ગામ જાઓ છો ત્યાં મારા ગુરુ-પોપટ રહે છે, તેમને મારો એક સંદેશો આપશો?

માલિકે હા કહી એટલે પોપટે સંદેશામાં કહ્યું કે આઝાદ હવાઓમાં ડનારા મારા ગુરુજીને આ એક બંદીવાન શિષ્યના પ્રણામ.

વેપારીએ તો પરગામ જઈને પેલા ગુરુ-પોપટને શોધી કાઢ્યો અને તેના શિષ્યએ આપેલો સંદેશો કહી સંભળાવ્યો. પોતાના શિષ્યનો આવો સંદેશો સાંભળીને તો ગુરુ-પોપટ તરફડવા લાગ્યો અને પાંખો ફડફડાવા લાગ્યો તથા થોડી જ વારમાં તો શાંત પડી ગયો. વેપારીને લાગ્યું કે ખરેખર આ પોપટે તો પ્રાણ ત્યાગ કરી દીધા.

વેપારી જયારે પોતાના ગામ પાછો ફર્યો ત્યારે ઘરે પહોંચતા જ પિંજરામાં રહેલા પોપટે પોતાના માટે ગુરુ-પોપટે શો સંદેશો મોકલ્યો છે, તેની પુછતાછ કરી. વેપારીએ તો દુઃખી હૃદયથી સમગ્ર ઘટનાક્રમ વર્ણવ્યો કે - તારો સંદેશો આપતાની સાથે જ તારા ગુરુ-પોપટ તરફડવા લાગ્યા, પાંખો માંડ ફફડાવી અને જાણે બેહોશ થઈને ઢળી પડ્યા ને તેમનું પ્રાણપંખેરું ડી ગયું.

આ સાંભળીને પિંજરામાં રહેલો પોપટ પણ તરફડી ઠ્યો. તેણે માંડ પાંખો ફફડાવી અને પિંજરામાં જ ઢળી પડ્યો. પોપટના માલિક વેપારીએ જોયું કે પોપટ મરી ગયો છે. આથી તેને પિંજરાની બહાર કાઢીને મૂક્યો અને તેના ક્રિયા-કર્મ માટે તેને બહાર લઈ જવા તૈયારી કરી. એટલામાં તો પોપટ પેલા વેપારીની નજર ચુકવીને ડવા લાગ્યો.

પોપટ ડતા ડતા બોલ્યો કે- મને મારા ગુરુ-પોપટનો સંદેશો મળી ગયો. મારા ગુરુ-પોપટે મને સાંકેતિક રીતે કહેવડાવ્યું કે મૃત્યુનો ભય રાખવો નહી અને નિર્ભય બનીને મોત આવે તો એ માટે પણ તૈયાર રહેવું. નિર્ભય બનીને લડશો તો જ મુક્તિનો માર્ગ મળશે અને આઝાદી પ્રાપ્ત થશે. મુક્તિ માટે મોત પણ આવે તો એ મંજુર રાખવું.

પિંજરમાં કે સંસારની કેદમાં આપણે શા માટે કોઈ ભય રાખીને જીવીએ છીએ. નિર્ભયતાનો આનંદ આપણને મુક્તિનો આનંદ અપાવી શકે. શા માટે આપણે કોઈનો ભય રાખીને જીવ્યા કરવાનું. ભય અને બંધનમાંથી આઝાદી જોઈતી હોય તો સૌપ્રથમ નિર્ભય બનવું પડે. નિર્ભય બનવા માટે જ્ઞાન પણ હોવું જોઈએ અથવા જ્ઞાન મેળવવું પડે. ગીતાનું આ જ્ઞાન અને ઉપદેશ ગાંધીજીએ પણ આપણા સુધી પહોંચાડવામાં કોઈ કસર રાખી નથી. ભગવાન શ્રીકૃષ્ણે નિર્ભય બનવાની વાત કરી તો ગાંધીજીએ સત્યની આરાધના કરવાની વાત કરી. સત્યમેવ જયતે.

સ્ટોપર :-

જેમ પ્રકાશને લાંબો સમય ઢાંકી રાખી શકાય નહી, એમ જ સત્યને લાંબો સમય છુપાવી રાખી શકાતું નથી અને સત્યને પરાજીત પણ કરી શકાતું નથી.

સમાપ્ત